

Αν Βασίλης (Ο Μέγας Βασίλειος) και η θύραθεν παιδεία

(σε ασύνδετο σχήμα)

*Άγιος Βασίλης έρχεται απο την Καισαρεία
βαστάει εικόνα και χαρτί χαρτί και καλαμάρι
το καλαμάρι έγραφε και το χαρτί ομιλεί...*

(Χίος Κάλαντα - σημειώστε έγραφε και ομιλεί).

Χρόνια Πολλά σε όλους σας !

Γράφει ο
Βύρων Τομάζος
Μηχανολόγος,
Απόφοιτος Πολυτεχνείου
Μονάχου
e-mail: btomazos@gmail.com

κρο στο άλλο... **απο το Νίτσε στο Μέγα Βασίλειο**, και αυτό πάλι με τη **θύραθεν παιδεία** τι το ήθελε;

Ε, λοιπόν δεν το γνώριζα κι εγώ κι επειδή το αναφέρει σε πολλά σημεία ο Μέγας Βασίλειος, σκέφτηκα να το κάνω τίτλο, άλλωστε ο τίτλος είναι το μισό κείμενο...

Κατά τον Μπαμπινιώτη, **θύραθεν** είναι επίρρημα της αρχαίας ελληνικής και σημαίνει «από έξω» με αντίθετο το «έσωθεν», έχει για την εκκλησία κοσμικό, μη εκκλησιαστικό περιεχόμενο και στην περίπτωση του Μεγάλου Βασιλείου εννοεί την αρχαία ελληνική γνώση και παιδεία.

Ο Βασίλειος Καισαρείας, γνωστότερος ως Μέγας Βασίλειος ή **Άγιος Βασίλης** (330μ.Χ. - 379μ.Χ.) ήταν Πατέρας της Εκκλησίας, Επίσκοπος Καισαρείας, κορυφαίος Θεολόγος τον 4ο αιώνα και ένας από τους τρεις ιεράρχες, που θεωρούνται προστάτες της Εκκλησίας.

Έργο ζωής και σημαντικός σταθμός στην πορεία του αποτελεί η ίδρυση και λειτουργία ενός κοινωνικού φιλανθρωπικού συστήματος, του «**Πτωχοκομείου της Βασιλειάδας**» για την περιθαλψη και φροντίδα των ασθενέστερων κοινωνικά ομάδων. Ήταν το πρώτο φιλανθρωπικό ίδρυμα, με στόχο την παρότρυνση των πλουσίων να διαθέτουν τον πλούτο τους με ένα χριστιανικό τρόπο.

Το πλούσιο συγγραφικό έργο κατατάσσεται σε τέσσερις κατηγορίες. **Δογματικά συγγράμματα, ασκητικά συγγράμματα, ομιλίες, επιστολές.** Έγραψε μία από τις τέσσερις Λειτουργίες της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, οι άλλες είναι του Ιακώβου του Αδελφοθέου, του Χρυσοστόμου και των προηγουμένων τιμών Δώρων.

Η Λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου είναι προγενέστερη από την Λειτουργία του Χρυσοστό-

μου, κρίνεται μεγαλοπρεπής αλλά είναι μακροσκελέστερη. Τελείται δέκα φορές τον χρόνο δηλαδή του Αγίου Βασιλείου, την Παραμονή των Χριστουγέννων, των Θεοφανείων, τις πέντε πρώτες Κυριακές της μεγάλης Τεσσαρακοστής, την Μεγάλη Πέμπτη και το Μεγάλο Σάββατο.

Ο «επίτιμος» συνάδελφος, εν τω αριστέρω ψαλτηριώ του Αγίου Νεκταρίου Βούλας, σποραδικά ιεροψάλτης, κ. **Νικόλαος Τζιράκης**, καθηγητής της κοινωνικής Θεολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών με πολυσήμαντο συγγραφικό έργο, όπως και σαν φιλόλογος του λεξικού ρημάτων της Αρχαίας Ελληνικής, μου δώρισε το έργο του «Ο Μέγας Βασίλειος και ο Ελληνισμός», το οποίο διάβασα «λιονταρίσια» αλλά Καζαντζάκη και ορισμένα πολλά που έχει γράψει η αφεντιά μου είναι αντλημένα από εκεί, για να συντηρήσω το status του «Δάνειου» (είναι φίλος και πανεισημιάκος δάσκαλος του Πατρός μας Γεωργίου στον Άγιο Νεκτάριο, γι' αυτό και μας κάνει την τιμή να διακονεί το Ναό μας).

Συν τοις άλλοις είναι πρώτης κλάσεως ψάλτης, αυτός με βοήθησε στην ψαλτική «**να υπερβώ**» **τον Εαυτό μου (κατά Νίτσε)**...

Ο **Μέγας Βασίλειος** είναι από τους σημαντικότερους δογματικούς θεολόγους του Χαλκηδόνιου χριστιανισμού με **σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη του τριαδολογικού δόγματος.**

Δεν απορρίπτει την μελέτη των κλασικών γραμμάτων, αντίθετα προτρέπει την χρήση τους σαν **ένδυμα της χριστιανικής θρησκευτικής διδασκαλίας.**

Διακρίνεται την ενότητα της **Αγίας Τριάδας ως μία ουσία** και προχώρησε στον προσδιορισμό του υποστατικού.

Το θέμα των σχέσεων χριστιανισμού και ελληνισμού, απασχόλησε, απασχολεί και θα απασχολεί άγνωστο για πόσο ακόμη χρόνο. Υπάρχει σύγκρουση μεταξύ δύο απόψεων ότι ο χριστιανισμός αφομοίωσε τον ελληνισμό (**εκχριστιανισμός του ελληνισμού**) ή ο ελληνισμός τον χριστιανισμό (**εξελληνισμός του χριστιανισμού**).

Η θύραθεν παιδεία είναι πρωτοβουλία των Μεγάλων Πατέρων της εκκλησίας, του Μεγάλου Βασιλείου και του Γρηγορίου του Θεολόγου που είχαν σπουδάσει στην Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών και γνώριζαν εις βάθος την σημασία των Ελληνικών Γραμμάτων, της Ελληνικής γλώσσας και της Ελληνικής σκέψης, οι οποίοι πίστευαν και διδα-

σαν ότι ο χριστιανισμός έχει πολλά να κερδίσει από την μελέτη των Ελληνικών κειμένων.

Η διδασκαλία περί της αθανασίας της ψυχής καθώς και οι ηθικές αξίες που αναδύονταν μέσα από τα κείμενα των μεγάλων τραγωδών ακόμη και μέσα από την ποίηση, δεν διέφυγαν της προσοχής των Μεγάλων Πατέρων και είναι γνωστό ότι **γνώριζαν βαθειά την ελληνική φιλοσοφία, ρητορική και την ελληνική σκέψη γενικότερα.**

Η «**ζήτησις της αλήθειας**», η αναζήτηση αυτή, ουσιαστικό γνώρισμα της ελληνικής συνειδήσεως εκτείνεται σε όλους τους χώρους της γνώσεως (θρησκεία, φιλοσοφία, επιστήμη) και σε όλο το φάσμα των ανθρώπινων πραγμάτων, και αυτό ενδιαφέρει τους Πατέρες Βασίλειο και Γρηγόριο. Ο Μέγας Βασίλειος δεν βλέπει άμεσο κίνδυνο για τους χριστιανούς νέους από την θύραθεν και συγκεκριμένα από τα έργα της κλασικής ελληνικής γραμματείας αφού «**ουκ άχρηστον ψυχαίς μαθήματα τα έξωθεν**».

Σήμερα είναι πλέον καιρός η λέξη **ελληνοχριστιανισμός** να «αποχαρακτηριστεί» πολιτικά και ιδεολογικά, και να επανακτήσει το πρωτογενές και ουσιαστικό περιεχόμενο της που είναι η αναφορά στο **δίπολο ελληνικότητας και χριστιανισμού**, κλασικού ελληνικού ορθολογισμού και χριστιανικής ορθοδοξίας (Γ. Μπαμπινιώτης)

Με άλλα λόγια η εκκλησία στην προσπάθεια της να ερμηνεύσει τον λόγο του Θεού και να τον καταστήσει κτήμα των χριστιανών, πηγή και φάρμακο της σωτηρίας τους, δεν αρνήθηκε να χρησιμοποιήσει εξωτερικά - γλωσσικά σχήματα στα μέσα έκφρασης από την ζωή των ανθρώπων που έζησαν στην π.Χ. εποχή.

Σίγουρα κατά την γνώμη μου, ο Μέγας Βασίλειος τα βλέπει πιο σφαιρικά από ορισμένους ιερωμένους και θεολόγους, που βλέπουν μονόπλευρα, που βλέπουν το δέντρο και όχι το δάσος.

Ο **Μέγας Βασίλειος** ήταν μία **πολυσχιδής** προσωπικότητα, ένας **πανεπιστήμων**. Ήταν γιατρός για την ψυχή και το σώμα. Προιστάμενος της ιατρικής πτέρυγας της Βασιλειάδας. Προήγαγε την ιατρική επιστήμη και τα μαθηματικά.

Σαν γιατρός, άγιος ήταν **ανάργυρος**, σαν τους Αγίους Αναργύρους («Άγιοι Ανάργυροι και θαυματουργοί, δωρεάν ελάβετε, δωρεάν δότε») κι εδώ έχει τον θαυμασμό το ετυμολογικό της ελληνικής γλώσσας. **Αν-άργυρος** δηλαδή χωρίς αργύρια.

Παραπιπτόντως, πολλοί Άγιοι εκτός των Αγίων Αναργύρων ήταν γιατροί, φαρμακοποιοί -μεταξύ αυτών και γυναίκες όπως η Ιατρός Αγία Ερημιάνη και η φαρμακοποιός Αγία Αναστασία. Το ότι η εκκλησία μας ανέδειξε πολλές γυναίκες γιατρούς σημαίνει ότι προώθησε και τη γυναίκα όταν άλλες θρησκείες τις έχουν αποκόψει σχεδόν απο τα πάντα, φυσικά εκτός απο την τεκνοποιαν...

Αθεράπευτη Παρένθεση: (Μου έκανε εντύπωση ότι γιατροί -άντρες και γυναίκες- είναι πάνω απο 100 Άγιοι και σκέπτομαι στη σημερινή κρίση με το διεφθαρμένο ιατρο-φαρμακευτικό κύκλωμα που κόστιζε 6 δις ευρώ τώρα με το μνημόνιο έχει κατέβει στα 2 δις. Τα 6 δις ήταν περίπου όσα κόστιζε το ιατρο-φαρμακευτικό σύστημα της Ισπανίας με τετραπλάσιο πληθυσμό. Όχι βέβαια ότι ήταν/είναι το μοναδικό κύκλωμα - απο τέτοια υπάρχουν αρκετά και απο λίγο ως πολύ όλοι είμαστε υπεύθυνοι. Κατά τα άλλα φταίει το μνημόνιο για την κατάντια μας...)

Η θρησκεία δεν αντιμάχεται την επιστήμη. Αντίθετα πιστεύει ότι **είναι απόρροια του φωτισμού του Θεού προς τους ανθρώπους**. Κάπου αλλού διάβασα οτι οι άγιοι συνεχίζουν την παρουσία του Χριστού στη γή.

Ο δρόμος που οδηγεί στην Αρετή είναι στην αρχή τραχύς και δύσβατος, γεμάτος από ασταμάτητο ιδρώτα και κόπο και επί πλέον ανηφορικός, όπως της ζωής. Το «μοχθείν πονείν».

Πρέπει να φροντίζουμε την ψυχή μας απέχοντας από άλλες φροντίδες, **δεν πρέπει να είμαστε δούλοι στο σώμα χωρίς να υπάρχει απόλυτη ανάγκη, και τίθεται το θέμα τι είναι απόλυτη ανάγκη**, είναι αυτά που λέει ο Easterling ότι πέρα από τα βασικά, που για τους Αμερικανούς είναι γύρω στα 25.000 δολάρια το χρόνο, η ευτυχία αμφιταλαντεύεται ή είναι τα βασικά που έγραψα στο προηγούμενο άρθρο μου. Μια φούχτα ελιές, ένα καρβέλι ψωμί και μία σκελίδα σκόρδο...

Μελετητής ο ίδιος και γνώστης της Ελληνικής Φιλοσοφίας την χρησιμοποιεί ως **όργανο επεξεργασίας και διατύπωσης των θεολογικών αντιλήψεων**. Η φιλοσοφία κατά τον Βασίλειο πρέπει να μελετάται υπό το νέο χριστιανικό πρίσμα.

Πλούσιο είναι το έργο του, στη νομική θέσπισε κανόνες συμβίωσης και οργάνωσης μοναχών, όπως και κανόνες στο οικογενειακό δίκαιο, καθώς και πρώτος θέσπισε το όριο των τριών γάμων (σημειωτέον οτι στην εποχή της Παλαιάς Διαθήκης ίσχυε η πολυγαμία), πλούσιο είναι δε και το συγγραφικό του έργο, ειδικά αυτό προς τους Νέους.

Η Εκκλησία απέστειλε τους πρώτους διδασκάλους (Βαρνάβα & Παύλο) να κηρύξουν την σωτηρία στα «Εθνη» εγκαταλείποντας έτσι την Ιουδαϊκή «αποκλειστικότητα» και ενδοστρέφει και έτσι ενεργοποίησαν την Οικουμενική δυναμική του Ελληνισμού, η οποία όχι μόνο δεν προκάλεσε προβλήματα στην Νέα Θρησκεία αλλά αντίθετα ερχόταν αρωγός στο χριστιανικό κήρυγμα της αγάπης και της σωτηρίας όλων των ανθρώπων ανεξαρτητως εθνικότητας ή φύλου, κοινωνικής θέσεως, ηλικίας κλπ. «Ουκ ένι Ιουδαίος ουδέ Έλλην, ουκ ένι δούλος ουδέ ελεύθερος, ουκ ένι άρσεν και θήλυ πάντες γαρ υμείς εις εστέ εν Χριστώ Ιησού», Επιστολή Αποστ. Παύλου, του κορυφαίου των Αποστόλων (Κεφάλαιο 3, στίχος 28 προς Γαλάτες), **ένα από τα σημαντικότερα διδάγματα του χριστιανισμού.**

Διαβάζοντας κανείς την πραγματεία του για τους νέους διαπιστώνει ότι ο **Μέγας Βασίλειος** δεν αρκείται μόνο στην **επιφάνεια** και το άρωμα της κλασικής παιδείας αλλά εισέρχεται και στη βαθύτερη ουσία της. Χρησιμοποιεί τον Ησίοδο, προκειμένου να διδάξει στους χριστιανούς νέους την αυτογνωσία, την υπακοή στις ορθές υποδείξεις των άλλων, την αχρηστία αυτών που δεν εντάσσονται σε αυτές, δείχνει ότι αντιμετωπίζει θετικά την αξιολογική κρίση του Ησίοδου η οποία μπορεί να αποτελέσει κατευθυ-

νήτρια οδηγία και για τους χριστιανούς νέους της εποχής.

Το πρόβλημα λοιπόν δεν εστιάζεται στο αν θα πρέπει να μελετώνται οι αρχαίοι συγγραφείς αλλά στον τρόπο με τον οποίο πρέπει να μελετώνται. Όπως διάβασα κάπου αλλού, «**η πίστη χρειάζεται αγαθή πρόθεση** η οποία πίστη είναι προϋπόθεση της καθαρσης, του φωτισμού και της θέσεως».

Η επίγεια ζωή του ανθρώπου και όλα γενικά τα αγαθά της ως **πρόσκαιρα και μηδμινά** δεν έχουν για τον χριστιανό καμία σχεδόν αξία (το αντίθετο του Amor Fati του Νίτσε).

Σκέπτομαι γιατί να είναι τόσο απόλυτο - μήπως υπάρχει κάτι ενδιάμεσο;

Στόχος («καρπός» κατά τον Βασίλειο) της ανθρώπινης ψυχής είναι η αλήθεια. Η αλήθεια αυτή είναι ευχάριστο να ενδύεται (να διατυπώνεται) με την βοήθεια της θυράθεν σοφίας κατά το παράδειγμα των **φύλλων του δέντρου** τα οποία καθώς περιβάλλουν τους καρπούς προσφέρουν πλέον ευχάριστο και ολοκληρωμένο θέμα για ολόκληρο το δέντρο.

Την ομηρική άποψη της αρετής ο Βασίλειος το θεμελιώνει με παραδείγματα από τον Σόλωνα, το Θεόγνι, τον Πρόδοκο τον Κείο με το παράδειγμα του Ηρακλή όπου κλήθηκε να διαλέξει μεταξύ Αρετής και Κακίας (Ευδαιμονίας) σε κάποιο άθλο του. Αναφέρει ότι η **Αρετή είναι καλύτερη από τον πλούτο**, και ότι ο Οδυσσεάς ενώ ήτο γυμνός τον σεβάστηκαν οι Φαίακες γιατί είχε μαζί του την Αρετή, η οποία δεν χάνεται.

Κάθαρση της ψυχής είναι η περιφρόνηση των αισθησιακών ηδονών («τας δια των αισθήσεων ηδονάς ατιμάειν»), ο ορισμός αυτός παραπέμπει στους Όρους του Πλάτωνα, **κατά τον οποίον κάθαρση γενικώς σημαίνει απόκρισις** (=αποχωρισμός, διάκριση) χειρών από βελτιόνων.

Τώρα καταλαβαίνω γιατί ο Νίτσε έλεγε όλους τους μετα-σωκρατικούς «παρακμαικούς», κάτι τέτοια του άναβαν τα λαμπάκια.

Όσο περισσότερα επιθυμούν οι άνθρωποι να αποκτήσουν **άλλα τόσα έχουν ανάγκη** ή ακόμα για να ικανοποιήσουν την επιθυμία τους, κατά τον Σόλωνα «πλούτου δ' ουδέν τέρμα πεφασμένον ανδράσι κείται».

Ο Βασίλειος παραθέτει επίσης το παράδειγμα του Διογένη ο οποίος διακήρυξε τον εαυτό του «και Βασιλέως του μεγάλου» πλουσιότερο επειδή για να ζήσει είχε ανάγκη πολύ **λιγότερα από όσα ο Βασιλιάς.**

Για να αποκτήσουν την αρετή τους (τους νέους) προτρέπει «**πάντα λίθους κινούντες**» όπως λέγαμε παλιά στα business «keep walking» και τώρα λόγω της έξαρσης της παγκοσμιοποίησης λέμε «αλλάξαμε στο keep jogging» - **κάνε πετάλι** γιατί όταν σταματήσεις το ποδήλατο πέφτει. Και η πίτα να μοιραστεί πρέπει πρώτα να φτιαχτεί. Αλλωστε η γιαγιά μου έλεγε για τους ακαμάτες «και η Παναγιά λέει κάπου κάπου να κουνάμε τα χέρια μας».

Δίνει συμβουλή στην εκγύμναση - προετοιμασία για την επίτευξη του σκοπού, ο Μωυσής αφού πρώτα γύμνασε δυνατά την διάνοιά του στα μαθήματα των Αιγυπτίων, στη συνέχεια πλησίασε την μυστική γνώση του Θεού, επίσης και ο Δανιήλ πρώτα γνώρισε καλά την σοφία των Χαλδαίων και μετά μελέτησε την θεία διδασκαλία. Το γνωστόν «τα αγαθά κόποις κτώνται»

Απ' όλα τα Δογματικά θα περιγράψω στο επόμενο άρθρο μου αυτά που με απασχόλησαν περισσότερο, είναι το «**Εν αρχή ην ο Λόγος**», το «**Περί Πίστewς**» και ότι «**Ουκ έστιν αίσιος των κακών ο Θεός**». Πολύ δύσκολα, με πολλές θεολογικές και φιλοσοφικές πτυχές οι οποίες υπερβαίνουν σε ορισμένα σημεία και τον ανθρώπινο νου έχουν όμως απασχολήσει και απασχολούν πολύ κόσμο.

Ας με συγχωρέσουν οι ειδήμονες για το τόλμημα αυτό και για τυχόν λάθη ή παραλείψεις. Εγώ μηχανολόγος είμαι...